

Таким чином, процес формування професійної культури майбутнього фахівця має ураховувати значущість такого компонента як медіаграмотність, яку можна розглядати як передумову становлення та розвитку метапредметних професійних знань та навичок. Медіаграмотність спрямована також на забезпечення професійно-педагогічної комунікації вчителя, на формування навичок роботи з комп'ютерними мережами, зокрема з Інтернетом, з електронними банками інформації тощо. Характеристика сутності, критеріїв та рівнів сформованості медіаграмотності майбутніх фахівців дозволяє побудувати цілеспрямовану роботу щодо підвищення медіакультури майбутніх фахівців, спрямування їхньої професійної культури відповідно до вимог та запитів сучасного суспільства.

До перспективних напрямів дослідження слід віднести розробку технологій формування медіаграмотності майбутніх фахівців в аудиторній та позааудиторній роботі, використання дистанційного навчання у медіаосвіті учнівської молоді.

Література

1. Бондаренко Е.А. Теория и методика социально-творческой реабилитации средствами аудиовизуальной культуры. – Омск: Изд-во Сибир. филиала Рос. ин-та культурологии, 2000. – 91 с.
2. Савельева М.Ю. Лекции по мифологии культуры. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. – 272 с.
3. Федоров А.В. Медиаобразование будущих педагогов: Моногр. – Таганрог: Кучма, 2005. – 314 с.
4. Федоров А.В. Медиаобразование и медиаграмотность: Учеб. пособие для вузов. – Таганрог: Кучма, 2004. – 339 с.
5. Хуторской А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?: Пособие для учителя. – М.:Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.

УДК 371

Коваленко О.І.

ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК БАГАТОГРАННЕ ЯВИЩЕ

Анотація. У статті проаналізовано психолого-педагогічний зміст категорії обдарованості, висвітлено його зв'язок з такими близькими поняттями як здібності, талановитість, творчість. Визначено основні характерні риси обдарованої особистості. Обґрунтовано необхідність привернення уваги педагогів загальноосвітнього навчального закладу до специфіки роботи з обдарованими дітьми.

Аннотация. В статье проанализировано психолого-педагогическое содержание категории одаренности, отражена связь с такими близкими понятиями как способности, талантливость, творчество. Определены основные характерные черты одаренной личности. Показана необходимость привлечения внимания педагогов общеобразовательного учебного заведения к специфике работы с одаренными детьми.

Annotation. Psychologist and pedagogical maintenance of category of gift is analysed in the article, reflected his connection with such near concepts as capabilities, talent, creation. Certainly the basic personal touches of the gifted personality. Обґрунтовано necessity of bringing in of attention of teachers of general educational establishment to the specific of work with the gifted children.

Сучасна реальність з її багатогранністю та мінливістю політичних, економічних, соціальних та культурних процесів все частіше вимагає від особистості неординарного, творчого підходу до дійсності, активного її перетворення. Суспільство потребує нестандартного вирішення завдань, що під силу людині, мислення та поведінка якої відрізняються від стереотипних вчинків, крім того, важливим компонентом такої діяльності є її успішність, досягнення певних позитивних результатів.

Перелічені вище характеристики є невід’ємними рисами обдарованої особистості, чий індивідуальний творчий потенціал вимагає постійної уваги з боку батьків, педагогів, психологів, їх дбайливого та вдумливого відношення до проявів обдарованості на різних вікових етапах. Турбота про обдарованих дітей сьогодні – це турбота про розвиток науки, культури і соціального життя завтра.

З’являється все більше статей, публікацій, які стосуються проблеми навчання та виховання обдарованих дітей, діагностики та розвитку їх творчого потенціалу. Разом з тим, на жаль, у реальності шкільного життя ще доволі розповсюдженими є “вирівнювання” учнів у знаннях, блокування нестандартного самостійного мислення, а іноді навчання здібної дитини перетворюється на безперервний процес нарощування кількості і якості знань без формування її індивідуальності, не приділяється достатня увага розвитку її особистісних якостей. Наслідками таких підходів – це не повна реалізація творчого потенціалу дитини, її розумове та фізичне виснаження, конфліктність, пасивність тощо. Існуючі методичні розробки не достатньо використовуються педагогами на практиці, що пов’язано з нечітким розумінням змісту поняття обдарованість, незнанням поведінкових та характерологічних особливостей одарованих дітей, а отже – і з неадекватним використанням методів та засобів навчання обдарованої дитини.

Аналіз проблеми виявлення та розвитку обдарованості багато в чому зумовлюватиметься тим змістом, який ми вклаватимемо у дане поняття. Метою статті є розкриття змісту поняття “обдарованість”, висвітлення основних характерологічних та поведінкових особливостей обдарованої дитини для застосування у щоденній практиці шкільного життя. Запропонований матеріал спрямований на педагогів, які у щоденній навчальній практиці стикаються зі складним та багатогранним явищем обдарованості, тому вважаємо за потрібно більш детально зупинитися на основних психологічних та поведінкових особливостях обдарованої дитини.

У педагогічній і психологічній літературі існує значна кількість підходів до визначення поняття обдарованості, крім того, увагу приділено категоріям, досить близьким за значенням: здібність, творчість, креативність, талановитість, геніальність.

Питаннями визначення поняття обдарованості займалися зарубіжні і вітчизняні психологи та педагоги. Відомі визначні дослідження у галузі психології обдарованості Дж.Гілфорда, П.Торренса, Ф.Баррона, К.Тейлора. На основі ідей психологів Дж.Кэррола і Б.Блума їх послідовниками була розроблена методика навчання обдарованих дітей. Вивченням феномену обдарованості займалися ряд вітчизняних дослідників: С. Науменко, О. Матюшкін, Ю. Гільбух, В. Моляко, О. Рибалка, О. Балл, І. Бех, Б. Теплов, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Костюк.

Л.Виготський, С.Рубінштейн, Л.Вагнер, вивчаючи цю проблему, дійшли висновку, що обдарованість виявляється, як правило, у дуже високому рівні розумового розвитку дитини, в якісній своєрідності, самостійності, нестандартності виконання завдань та розумової діяльності загалом. У працях Б. Теплова увага при визначенні даного поняття увага звертається на можливість досягти успіху у певному виді діяльності. О. Проскура та З. Мірошник вважають, що обдарованість – це складна психологічна категорія, яка поєднує здібності, сукупність задатків, талановитість, наявність внутрішніх умов для видатних досягнень у діяльності.

Для педагогічних працівників загальноосвітнього навчального закладу цікавою та корисною буде інформація щодо розмежування понять, які є близькими за значенням. Поняття обдарованості тісно пов’язана зі здібностями, під якими розуміємо індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої, а сама обдарованість визначається як якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість успіху в діяльності. За якістю здібності поділяються на математичні, технічні, художні, літературні, музичні, організаторські, лідерські, спортивні, тому і обдарованість має декілька видів: соціальна, академічна, художня, психомоторна, інтелектуальна, творча. По широті розрізняються загальні і спеціальні здібності, а обдарованість, як правило, має

спеціалізований характер, що характеризується наявністю у суб'єкта чітко визначених можливостей.

У будь-якому випадку базовою основою для розвитку обдарованості є вроджені психофізіологічні особливості організму – завдатки (особливості будови головного мозку, органів чуття і руху, властивості нервової системи). Завдатки є лише можливостями і передумовами розвитку здібностей, але ще не гарантують, не зумовлюють появи і розвитку тих або інших здібностей, а отже і самої обдарованості. Виникаючи на основі завдатків, здібності розвиваються у процесі і під впливом діяльності, при чому на основі одних і тих же завдатків можуть розвиватися неоднакові здібності, а в залежності від характеру і вимог діяльності, якою займається людина, а також від умов життя і, особливо, виховання. У цьому контексті обдарованість визначається як інтегральний прояв здібностей з метою конкретної діяльності. Важливо зазначити, що, хоча обдарованість тісно пов'язана з рівнем розвитку здібностей, її не можна ототожнювати зі ступенем розвитку однієї або кількох здібностей.

При визначенні поняття “талант” підкреслюється його природжений характер, що забезпечує високі успіхи в діяльності, а обдарованість розглядається, як стан таланту, як ступінь вираженості таланту.

Розглядаючи поняття обдарованості, ми не можемо не звернути увагу на її творчий, креативний характер. Під поняттям “творчість” у суспільних науках прийнято розуміти діяльність, яка породжує щось нове, чого раніше не було, крім того, корисне для соціуму. У педагогіці творчість визначається як свідомо, цілеспрямована, активна діяльність людини, спрямована на пізнання та перетворення дійсності, створення нових, оригінальних, ніколи раніше не існувавших предметів, витворів з метою вдосконалення матеріального та духовного життя суспільства. Творчість є не лише результатом, а й процесом, цілеспрямованою активністю творчо обдарованої особистості реалізації власного внутрішнього потенціалу, яка спрямована на вирішення певних суперечностей, розв'язання завдань, пошук істини. Донедавна творчість пов'язували лише з мистецтвом, але сучасна наука розширила її зміст, тому творчістю можемо називати найвищий ступінь активності людини у будь-якій сфері самореалізації (науці, політиці, підприємстві), яка привносить новизну та користь у суспільне життя, створює оригінальний продукт, відкриває новий підхід до відомого. Творчі особистості є носіями науково-технічного прогресу. Завдяки якісній своєрідності поєднання здібностей у різних людей для всякої творчості характерна його індивідуальність і самотність.

Важливо відзначити, що обдарованість, талановитість необхідно пов'язувати з особливостями власне творчої діяльності, проявом творчості, функціонування “творчої людини”.

Творчість є наслідком вияву креативних здібностей, серед яких психологи виокремлюють: інтерес до певного виду предметів або об'єктів і дії з ними; знехтування уваги до інших об'єктів і зосередження її саме на вибраних; оригінальний підхід до стандартних завдань; намагання змінювати, реконструювати те, з чим доводиться зустрічатися. Для творчих особистостей у навчанні характерними є велика працездатність та працелюбність у поєднанні із надзвичайною захопленістю у певній галузі знань та діяльності, при цьому, як відзначалося вище, інші галузі пізнання частково або повністю витісняються. Досить часто такий дисбаланс у навчанні сприймається педагогами як неповага до предмету, який викладається, що і стає передумовою складностей у спілкуванні з обдарованою дитиною.

Здібні діти ще у ранньому віці мають високу пізнавальну активність, особливий інтерес до читання, ранню предметну спрямованість пізнавальної активності, високий рівень сенсорики і пам'яті, значну працездатність без втоми, наполегливість, високий рівень домагань. Зовнішні прояви творчості різноманітні: швидший розвиток мови і мислення, рання захопленість музикою, малюванням, читанням, рахунком; допитливість дитини, дослідницька активність. Обдаровані діти відрізняються від однолітків раннім розвитком логічного мислення, умінням бачити причинно-наслідкові зв'язки, широким словниковим

запасом, надмірною допитливістю, схильність до класифікації та категоризації. Талановиті діти спрямовують свою активність на постановку та вирішення нових пізнавальних завдань, здатні слідкувати за кількома процесами одночасно, часто вважаються гіперактивними, оскільки постійно реагують на різного виду подразники. Загальним виразом творчої обдарованості в дитячому віці служить випереджаючий розвиток.

Психосоціальний аспект взаємовідносин з оточуючими у обдарованих дітей характеризується загостреним почуттям справедливості, наявністю особистої системи цінностей, виявленням високих вимог до себе та оточуючих. Талановиті діти мають добре розвинену уяву, володіють гарним почуттям гумору, продовжують включати елемент гри у розв'язання життєвих завдань навіть у дорослому віці. У спілкуванні з оточуючими обдаровані діти можуть виявляти нетерплячість, вимагають постійної уваги до себе, їм притаманні підвищена емоційна чутливість до оцінок оточуючих, тривожність, перебільшені страхи.

У фізичному розвитку обдаровані діти мають ряд характерних особливостей: високий енергетичний рівень, часто порівняно менша тривалість сну та нестабільність зору, відставання моторної координації від пізнавальних здібностей.

У ході соціалізації встановлюються дуже специфічні відносини між творчою особистістю і соціальним середовищем. Перераховані вище риси поведінки і особистості обдарованої дитини можуть привести до непорозуміння з однолітками, конфліктності у взаєминах, ізоляції з боку дітей. Серед основних причин таких негативних наслідків: невміння слухати співбесідника, прагнення до домінантності, роль організатора у іграх, тенденція до демонстрації власних знань (яка багато в чому закріплюється дорослими), прагнення монополізувати увагу дорослого, нетерпимість по відношенню до менш успішних дітей, звичка поправляти інших, робити їм зауваження. Одна з можливих причин ізоляції обдарованих дітей полягає у тому, що через високий розумовий розвиток їм можуть бути нецікаві ігри однолітків.

Стикаючись з труднощами у взаєминах з однолітками, такі діти часто прагнуть до дружби з дорослими або зі старшими дітьми. Але в спілкуванні з останніми у них можуть виникнути труднощі. Причина в тому, що старші випереджають у фізичному розвитку, через що обдарованим дітям важко стати лідером в таких стосунках. Переживання з приводу того, що вони не можуть зробити щось, як старші діти, у яких краще розвинені рухові навички, може привести до відчуття обдарованими дітьми власній неадекватності і стати передумовою до формування у них низької самооцінки, адже вони дуже критичні до своїх досягнень. Обдарована особистість гостро реагує на неправильне, несправедливе ставлення до себе, на одноманітність оточуючого середовища.

Педагогічною проблемою є те, що в обдарованих дітей виникає неприязнь до школи. Таке відношення часто формується внаслідок того, що навчальна програма не відповідає запитам обдарованих, вона для них нудна і нецікава. Тривале придушення інтелектуальних потреб обдарованої дитини може призвести до емоційних розладів та неврозів, вона може піти в уявний світ, де стирається межа між реальністю і вигадкою, повністю зануритися у себе. Причиною негативних проявів у поведінці творчо обдарованих особистостей може стати невідповідність між конкретними досягненнями і потенційними можливостями, або, навпаки – через високі очікування оточуючих у дитини може розвинути прагнення постійно доводити свою досконалість.

Обдарована молода людина часто ставить перед собою завищені цілі, яких вона не може досягти в силу об'єктивних причин (фінансові труднощі, відсутність відчутної підтримки з боку сім'ї, педагогів), що призводить до внутрішнього особистісного конфлікту, тяжкого стану депресії, бажання раз і назавжди придушити, приховати свою обдарованість. Гострі соціально-економічні проблеми обдарованої молоді, неможливість через нестачу коштів отримати бажану освіту, реалізувати себе, ускладнений доступ до соціальної інфраструктури є переважною причиною того, що більшість обдарованих виїжджає за кордон або займається не улюбленою справою, і таким чином поступово втрачають свою

обдарованість, яка згладжується різними побутовими проблемами та невдачами у житті.

Таким чином, обдарованість як багатофакторна модель, основними складовими якої є:

– наявність вроджених задатків, які здатні розвиватися у процесі діяльності, що забезпечується значним рівнем внутрішньої мотивації;

– природжений талант та високий рівень розвитку здібностей забезпечує помітні успіхи у діяльності;

– творча діяльність обдарованої особистості спрямована на створення нового, оригінальне вирішення стандартних завдань.

Особливості обдарованої дитини суттєво вирізняють її у колективі ровесників, що не може не привертати увагу педагогів з метою оптимізації ситуації соціального розвитку та запобігання проявів дезадаптації у поведінці та спілкуванні. На основі знання про специфіку внутрішнього світу обдарованого учня навчально-виховна покликана створити сприятливі умови для якомога повнішої реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості.

Література

1. Артихович В. Сходинки творчого мислення // Психолог – 2005 -№13.
2. Архипова С.П., Майборода Г.Я. Соціальна педагогіка. Навчально-методичний посібник. – Черкаси., 2002 – 260с.
3. Грабовський А.І. Види дитячої обдарованості // Обдарована дитина.- 2004 – № 7 – С.38-46
4. Коваль О.И. Зверева К.М. Социальная педагогика, М.: 1996, 405с.
5. Матюшкин А.М. “Загадки одаренности”. – М, 1993
6. Моляко В.О. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості // Обдарована дитина. – 2004. – №8. – С.3 – 7.

УДК 378

Коваль В.О.

ПРОФЕСІЙНА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті досліджуються актуальні аспекти професійної підготовки вчителя – славіста в умовах Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, а також зміни в наукових концепціях в системі викладання української мови у вищих навчальних закладах.

Аннотация. В статье исследуются актуальные аспекты профессиональной подготовки учителя – славіста в условиях Государственной программы развития и функционирования украинского языка на 2004-2010 годы, а также изменения в научных концепциях в системе преподавания украинского языка в высших учебных заведениях.

Annotation. Actuality of professional preparation of teacher is explored in the article – slavista in the conditions of the Government program of development and functioning of Ukrainian on 2004-2010, and also by the changes of scientific conceptions in the system teaching of Ukrainian at higher educational establishments.

Інформаційно-технологічне ХХІ століття характеризується переосмисленням ціннісних орієнтирів як освітньої, так і мовної політики. У Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про мови”, Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні, Державній програмі “Вчитель”, Державній програмі розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки наголошується на культуроцентричності, формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості в умовах розвитку незалежної Української держави.

У реалізації завдань гуманістичної трансформації освітньої парадигми пріоритетна роль належить учителю української мови. Передусім учитель рідної мови поєднує в собі риси педагога і психолога, філософа і лінгвіста, літературознавця, культуролога й естета,